

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد   بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم   از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسائل ایدئولوژیک

تتبع و نگارش: الحاج داکتر امین الدین سعیدی – (سعید افغانی) و الحاج قاضی لعل محمد صافی «پتوال»

۰۷ جولای ۲۰۱۵

احکام مریض در رمضان

۱۱

فدیه و کفاره و فرق آن :

خوانندگان محترم !

این که در اخیر این مبحث غرض روشن شدن بهتر و بیشتر به توضیح فدیه و کفاره می پردازیم :

فدیه چیست :

اگر شخصی بنا بر معاذیری از گرفتن روزه (مانند مریضی که روزه گرفتن برایش خطرناک است و امید بهیودی و علاج وی نمی رود و یا مانند پیرمرد یا پیرزنی (شیخ فانی) که از لحاظ جسمی وصیحی به شدت ناتوان شده و گرفتن روزه برایش ناممکن باشد) باید بجای روزه گرفتن فدیه دهد یعنی در مقابل هر روز از روزه ماه رمضان یک نفر را طعام دهد، به دلیل فرموده الله تعالی: « وَ عَلَي الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ » (سوره بقره : ۱۸۴)

و همچنان بر اساس حکم حدیثی که حضرت ابن عباس روایت گردیده است: « رخص للشيخ الكبير والعجوز الكبيرة في ذلك وهما يطيقان الصوم أن يفطرا إن شاء ، و يطعما كل يوم مسكينا ، ولا قضاء عليهما ، ثم نسخ ذلك في هذا الايه « فمن شهد منكم الشهر فليصمه » وثبت للشيخ الكبير والعجوز الكبير إذا كان لا يطيقان الصوم والجلي والمرضع إذا خافتا أفطرا ، وأطعمتا كل يوم مسكينا» «به پیر مرد و پیر زنی (شیخ فانی) که توانائی روزه گرفتن را ندارند برایشان جایز، در صورتی که خواسته باشند، روزه نگیرند و در مقابل هر روز، مسکینی را غذا بدهند» و قضای روزه بر آنها لازم نیست، سپس؛ این حکم با آیت «فمن شهد منكم الشهر فليصمه» نسخ شد ولی (آن حکم) برای پیر مرد و پیر زنی که توانائی روزه گرفتن را ندارند ثابت مانده است.

همچنین زن حامله و شیر دهی که (بر حال خود یا طفل خود) بیم دارند می توانند روزه نگیرند و در بدل هر روز، يك مسكين را طعام دهند» (بیهقی : ۴/۲۳۰)

همچنین از ابن عباس روایت است: «إذا خافت الحامل على نفسها، والمرضع على ولدها في رمضان قال: يفطران، و يطعمان مكان كل يوم مسكينا ، ولا يقضيان صوما» «اگر زن حامله از ضرر به جان خود و زن شیر ده از ضرر به طفلش بیم داشت، می توانند روزه رمضان را نگیرند و به جای هر روز مسکینی را طعام دهند

وقضای روزه بر آنها لازم نیست» (صحیح البانی در کتاب الاروا ۴/۱۹) این حدیث را به طبری (۸) (۲۷۵) نسبت داده و گفته است: سند آن به شرط مسلم صحیح است.

مقدار طعام واجب :

در حدیثی از انس بن مالک روایت است: «أنه ضعف عن الصوم عما فصنع جفنة ثريد ودعا ثلاثين مسكينا فاشبعهم» «او سالی دچار ضعف شد به طوری که نتوانست روزه بگیرد، پس کاسه ای ترید گوشت درست کرد و سی مسکین را دعوت و آنها را سیر کرد» (الاروا ۲۰۶-۴)، (دارقطنی: ۱۶-۲۰۷-۲)

تبصره :

فدیه شامل، طعام، غله و قیمت آن هم می گردد، مقدار فدیة به اندازه صدقه فطر است. ولی اگر شخص از مرض بهبود یابد، قضائی روزه فوت شده بر او واجب است، خداوند پاک در مقابل فدیة او اجر و ثواب نصیبش می گرداند. در غذا دادن (صبح و شام) معیار حد وسط غذایی می باشد که خود شخص در زندگی عادی خویش می خورد.

یادداشت توضیحی :

در دادن غذا حتمی نیست که باید حتماً گندم یا برنج باشد، بلکه مهم دادن طعامی که معمولاً فرد خود از آن تغذیه می کند به فقراء می باشد تا سیر شوند.

در مورد این که آیا می توان به جای طعام، پول نقد داد یا خیر، علماء با هم اختلاف نظر دارند. ولی اکثریت علماء و یا به اصطلاح اکثر قریب به اتفاق دادن پول نقد را به جای غذا هم جایز نمی دانند. می گویند که حتماً باید طعام باشد.

زیرا خداوند متعال در قرآن عظیم الشان در فدیة غذا دادن را بیان فرموده و نه قیمت معادل آن را و می فرماید: «وعلی الذین یطیقونه فدیة طعام مسکین» (سورة البقرة: ۱۸۴)، یعنی: «و بر کسانی که روزه طاقت فرساست (یعنی: بر کسانی که روزه را به دشواری تحمل می کنند و تاب و تحمل آن ندارند، چون پیرمردان کهنسال، زنان باردار و بیماران مزمن، پس بر اینان) فدیة ای است که عبارت از خوراک دادن به یک بینواست».

ولی امام ابوحنیفه دادن پول نقد به جای طعام را جایز دانسته و در آن کدام ممانعتی نمی بیند. ولی نباید فراموش کرد در کشورهایی که امکان یافتن شخص فقیر و مسکین وجود نداشت، می توان قیمت و پول آن کفاره را به جمعیت ها و مؤسسات خیریه (قابل اعتماد و غیر دولتی) که متولی نیابت کفارات مردم هستند اهداء نمود تا آنها پول اهدائی را به طعام تبدیل کرده و به فقراء بدهند.

قضاء روزه :

معنای قضاء عبارت از يك روز روزه گرفتن بعد از ماه رمضان به جای يك روز روزه ای که در ماه رمضان باطل گردیده، می باشد. قضاء روزه می شود در ایامی که گرفتن روزه در آن ممنوع نباشد صورت گیرد.

قضای روزه را الی آغاز ماه مبارک سال نو می تواند به جای آورد. قضای روزه می تواند پی در پی و یا متفرق صورت گیرد.

کفاره چیست؟

کفاره عبارت از جزای شرعی می باشد که پروردگار با عظمت ما آن را بر کسی که بعضی از جرایم از او سر زند تعیین فرموده است مانند وجوب کفاره بر قاتل یا کسی که سوگندش را می شکند.

کفاره بر روزه دار وقتی واجب می شود که عمداً روزه خود را فاسد نماید مثلاً این که جماع کند. کفاره دو ماه روزه پی در پی را می گویند، در صورتی که در این دوماه رمضان و روزه هائی که روزه در آن منع گردیده است، نباشد. اگر به گرفتن دو ماه روزه نیز قادر نبود، به شصت مسکین طعام دهد. کفاره در روزه فرضی بوده در فساد روزه غیر رمضان کفاره وجود ندارد، اگر چه قضای رمضان هم باشد. دادن طعام به ۶۰ مسکین، فقیر، محتاج، نه برای کسانی که نفقه ایشان بر او فرض باشد (مانند پدر، مادر، زن) همچنان می شود مقدار طعام را به پول نیز تأدیه کرد و همچنان می توان همان مسکین را برای ۶۰ روز کامل طعام داد.

فقراء و غربائی که قادر با تأدیه فدیة نمی باشند:

فقرا و غربائی که قادر با تأدیه فدیة نباشند، برخورد شرع در مورد این اشخاص چه می باشد و چه باید بکنند؟ در جواب باید گفت که دین مقدس اسلام، انسان را مطابق به توانمندی اش در اجرای احکام مکلف ساخته است، و چیزی که در توان شخص نباشد، شرع اسلامی اجرای آن را مکلف نمی سازد:

قرآن عظیم الشان این فرمول را با زیبایی خاصی چنین بیان داشته است:

« أليس للإنسان أَلْمَسَعَى » (برای انسان بهره ای جز سعی و کوشش او نیست) بناءً چیزی که در توان انسان نباشد، آن شخص مکلف به اجرای آن نیست .

همچنان پروردگار با عظمت ما می فرماید: « لَا يُكْفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ. »

(پروردگار هیچ کس را جز به اندازه توانش مکلف نمی کند، هر کار نیکی که انجام دهد به سود خود کرده، و هر کار بدی که انجام دهد به زیان خود کرده است. پروردگارا! اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم، ما را مگیر.

پروردگارا! بار سنگین بر ما مگذار آن چنان که بر کسانی که پیش از ما بودند گذاشته ای. پروردگارا! آنچه تاب و توانش را نداریم بر دوش ما مگذار و از ما درگذر، و ما را بیمارز، و بر ما رحم فرما، تو سرور ما هستی، پس ما را بر قوم کافران پیروز گردان.)

بناءً شخص غریب و فقیری که توان پرداخت فدیة را نداشته باشد باید استغفار (استغفر الله) گفته و توبه کند و از دادن فدیة هم معاف است.

نظر و آراء علماء :

در این بخش نظر و آراء علماء را در مورد فقراء و غرباء که قادر به تأدیه فدیة نباشند غرض استفاده مزید قرار ذیل جمع بندی می دارم:

شیخ بن عثیمین رحمة الله در فتاوی صیام خویش در مورد مریض مزمنی که نه می تواند روزه بگیرد و نه می تواند فدیة بدهد می نویسد:

(مريض مزمن روزه دار) که نتواند (به علت فقر) غذا بدهد (فديه) از وی ساقط می شود، و همه واجبات اگر انسان قادر به انجام آن نباشد ساقط می شود، و اگر به جای آن بدیلی باشد آن را انجام می دهد، ولی اگر بدیلی نداشته باشد ساقط می شود، و صحیحش آنست که (فديه) ساقط می شود بر اساس قاعده مشهور (فقهی) که می گوید: « لا واجب مع العجز» یعنی «با ناتوانی واجب نیست»

در حدیثی از ابوهریره رضی الله عنه روایت است: «در حالی که نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم نشسته بودیم، مردی آمد و گفت: ای رسول خدا! هلاک شدم، (پیامبر صلی الله علیه وسلم) فرمود: چی شده، گفت: در حال روزه با همسرم آمیزش کردم، پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود آیا می توانی برده ای را آزاد کنی؟ گفت نه، فرمود: آیا می توانی دو ماه پشت سر هم روزه بگیری؟ گفت نه، فرمود: آیا می توانی شصت مسکین را طعام بدهی؟ گفت نه، (ابوهریره) گفت: پیامبر صلی الله علیه وسلم مکئی کرد، آنگاه سبب بزرگی از خرما را برای پیامبر صلی الله علیه وسلم آوردند، فرمود: سؤال کننده کجاست؟ آن مرد گفت: من هستم. (پیامبر صلی الله علیه وسلم) فرمود: این را بگیر و (آن را به عنوان کفاره روزهات) صدقه بده، آن مرد گفت: به فقیرتر از خودم بدهم ای رسول خدا؟ به خدا قسم در تمام مدینه خانواده ای فقیرتر از خانواده من وجود ندارد.

پیامبر صلی الله علیه وسلم خندید به گونه ای که دندان های نیشش نمایان شد، سپس فرمود: (با آن) خانواده ات را طعام بده (متفق علیه)

در این حدیث متبرکه دیده می شود که: پیامبر صلی الله علیه وسلم به مردی که در رمضان جماع (نزدیکی) کرده بود فرمود: «خانواده ات را بخوران» و پیامبر صلی الله علیه وسلم به وی نگفت که «هر وقت توانستی کفاره اش را بده». همچنان شیخ بن باز رحمه الله در جواب سؤالی، پیرزن بزرگسالی (شیخ فانی) که نمی تواند روزه بگیرد چنین جواب فرموده است:

«بر او است که در مقابل هر روز که روزه را می شکند نیم صاع فديه بدهد از غذای معمول آن شهر مانند خرما، برنج، و غیره، که هر نیم صاع برابر است با یک و نیم کیلو گرم، همانطور که گروهی از اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم مانند ابن عباس چنین فتوایی را داده اند، و اگر فقیر بود و نمی تواند غذا بدهد هیچ چیزی بر او نیست، و این کفاره می توان آن را فقط به یک فقیر پرداخت و یا بیشتر، و چه در اول ماه و چه وسط و چه آخر ماه باشد.» (مجموع فتاوی ابن باز ۲۰۳/۱۵).

امام نووی عالم شهیر جهان اسلام در مورد کسی که نه میتواند روزه بگیرد و نه قادر به پرداخت فديه هست می فرماید: «وینعی أن یكون الأصح هنا أنها تسقط ولا يلزمه إذا أيسر كالفطرة، لأنه عاجز حال التكليف بالفدية»، یعنی: (و باید قول صحیحتر اینجا این باشد که کفاره ساقط می شود و اگر در آینده توانگر شود بر او واجب نیست مانند (زکات) فطر (که اگر کسی تنگدست هست از او ساقط می شود و در آینده لازم به پرداخت آن نیست)، زیرا او وقت تلکیف از پرداخت فديه ناتوان است».

و ابن قدامة عالم دیگر جهان اسلام در «المغنی» در مورد کسی که نه میتواند روزه بگیرد و نه قادر به پرداخت فديه هست می فرماید:

«فإن كان عاجزاً عن الإطعام أيضاً فلا شيء عليه، ولا يكلف الله نفساً إلا وسعها»، یعنی: «و اگر از غذا دادن نیز عاجز و ناتوان بود هیچ چیزی بر او نیست، و خداوند هیچ کس را جز به اندازه توانائی اش مکلف نمی سازد».

ادامه دارد